

نقش کمیته امداد امام خمینی (ره)

در ارتقای سرمایه فرهنگی مددجویان استان تهران

مهدی محمودی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت و برنامه ریزی امور فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران mehdi.mah35@yahoo.com (مسئول مکاتبات)

رزیتا سپهرنیا

عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران
sepehria@riau.ac.ir

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: سرمایه فرهنگی یکی از مهمترین مزایای بالقوه ای است که در دنیای امروزی نقش آفرینی کرده و می‌تواند تعادل قوای فرهنگی را برجسته تر نماید. از این رو هدف از تحقیق حاضر، بررسی نقش کمیته امداد امام خمینی (ره) در ارتقای سرمایه فرهنگی مددجویان استان تهران بوده است.

روش پژوهش: روش تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی-توصیفی و از نظر گردآوری اطلاعات بصورت پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه مددجویان تحت حمایت کمیته امام خمینی (ره) شهر تهران بوده که به منظور کاهش دامنه جامعه مورد مطالعه، مددجویان مدیریت جنوب غرب تهران بزرگ به عنوان جامعه تحقیق انتخاب شدند. تعداد افراد تحت حمایت این مدیریت، ۱۴۴۰۸ نفر بوده است و با استفاده از جدول گرجسی و مورگان ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. روایی محتوایی این پرسشنامه به تأیید خبرگان این حوزه رسیده و میزان پایایی آن نیز به کمک آزمون آلفای کرونباخ، ۰/۸۵ به دست آمد.

یافته‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون تی وابسته مورد تحلیل قرار گرفته و نتایج نشان داد که بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه فرهنگی مددجویان تحت حمایت رابطه مثبتی (با ضریب همبستگی ۰/۵۹) وجود دارد. یافته‌های تحقیق نشان داد که؛ که بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه ی فرهنگی تجسم یافته (با ضریب همبستگی ۰/۵۴)، سرمایه‌ی فرهنگی عینیت یافته (با ضریب همبستگی ۰/۵۹) و سرمایه‌ی فرهنگی نهادینه شده (با ضریب همبستگی ۰/۵۱) مددجویان تحت حمایت رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های تحقیق مؤید این امر می‌باشند که کمیته امداد توانسته است در تمامی ابعاد سرمایه فرهنگی ارتقاء چشمگیری را در حوزه سرمایه فرهنگی مددجویان مورد حمایت ایجاد نماید.

کلمات کلیدی: ارتقاء سرمایه فرهنگی، خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره)، استان تهران

مقدمه

اقتصادی و فرهنگی افراد تاثیر می‌پذیرند. او به این مسئله تاکید دارد که بین رفتارها و سبکهای زندگی افراد جامعه به دلیل موقعیتهای متفاوتشان از لحاظ سرمایه و میدانهای اجتماعی گوناگون، تفاوت وجود دارد. تفاوت منش گروه‌های اجتماعی مختلف در گوناگونی‌های مصرفشان متجلی می‌شود (ذکایی، ۱۳۸۶).

اگر در گذشته پس از عبور از دوران تأکید بر سرمایه‌های مادی و فیزیکی بر سرمایه انسانی تأکید می‌شد، امروزه بر ارتقاء سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی تأکید می‌شود و تحقق توسعه انسانی بویژه از جنبه عدالت، عمیقاً در گرو توسعه اجتماعی و فرهنگی است، و این مهم نیازمند شناخت عوامل مؤثر بر آن می‌باشد. همچنین با توجه به این که سرمایه فرهنگی ارتباط تنگاتنگی با هویت اجتماعی دارد و تغییر و تحول هویت‌ها اغلب از عوامل موقعیتی و شرایطی ناشی می‌شود که از جمله این عوامل می‌توان به سرمایه فرهنگی یا میزان دسترسی به منابع معرفتی اشاره کرد. علاوه بر این، طبق نظریه صاحب‌نظران توسعه، سرمایه فرهنگی شاخصی از توسعه فرهنگی بشمار می‌رود، لذا با توجه به اهمیت تأمین سرمایه فرهنگی، لازم است که کارگزاران فرهنگی شناخت کاملی از این سرمایه و برآوردی از رشد آن در اختیار داشته و چگونگی تحولات آنرا بدانند و منابعی را برای تأمین این نیاز بگونه‌ای مناسب تخصیص دهند.

سرمایه‌ی فرهنگی به شیوه‌های فرهنگی خاصی که در روند آموزشهای رسمی و خانوادگی در افراد تثبیت شده، اشاره داشته و ظرفیت شناخت افراد در کاربرد لوازم فرهنگی را در بر می‌گیرد (گیدنز، ۱۳۸۵). استفاده کنندگان از سرمایه‌ی فرهنگی، در قشر بندی اجتماعی، در طبقه‌ی بالای اجتماع قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر، دارندگان امتیازات اقتصادی که در طبقه‌ی بالای اجتماع قرار دارند و به راحتی به ابعاد مختلف سرمایه‌ی فرهنگی دست می‌یابند (نوغانی، ۱۳۸۴؛ فکوهی، ۱۳۸۱). اما در

سرمایه فرهنگی یکی از انواع سرمایه ای است که در تحلیل بوردیو^۱ (۱۹۷۷) مطرح شده است. تأکید بوردیو بر سرمایه فرهنگی به واقع، تأکید بر حوزه پرمنافشه و کشمکش آمیز میدان‌های گوناگون اجتماع است. بر اساس هستی‌شناسی مورد نظر بوردیو، بعضی از مردم سهم بیشتری از منابع با ارزش جامعه دارند و در نتیجه دیگران از سهم کمتری برخوردار خواهند بود. چنین باوری هر چند ادامه درک مارکسی از واقعیت اجتماعی است، اما، بر خلاف مارکس، سرمایه را در حصار تنگ میدان اقتصادی نمی‌بیند. از همین رو، سرمایه فرهنگی برای توضیح و تبیین کشمکش‌های میدان‌های فرهنگی طرح می‌شود (رضایی و تشویق، ۱۳۹۲).

سرمایه از نظر بوردیو به هر نوع قابلیت، مهارت و توانایی اطلاق می‌شود که فرد می‌تواند در جامعه به صورت انتسابی یا اکتسابی به دست آورده، از آن در روابط با سایر افراد و گروه‌ها برای پیشبرد موقعیت خود بهره برد (گروت و همکاران^۲، ۲۰۰۹). بوردیو تأکید می‌کند که سرمایه نباید به عنوان یک منبع صرفاً مادی (نظیر ثروت مادی) در نظر گرفته شود، بلکه سرمایه می‌تواند نمادین (منزلت و احترام) و فرهنگی (قابلیتها و دانش فرهنگی فرد) باشد. واژه‌ی سرمایه، همچنین رساننده‌ی چیزی است که هویت خود را پس از استفاده‌ی مکرر حفظ می‌کند؛ چیزی که می‌توان بارها به کارش برد، نابودش کرد و به دست آورد یا بهبود بخشید (اگرن^۳، ۱۹۹۹؛ کاووسی و کاظمی، ۱۳۹۲).

مفهوم سرمایه، مفهوم گسترده و پیچیده ای است که اولین بار توسط پی‌یر بوردیو وارد ادبیات علوم اجتماعی گردید. بوردیو می‌کوشد نشان دهد که گرایشهای افراد در موقعیتهای اجتماعی آنان براساس سرمایه اقتصادی و فرهنگی سنجیده می‌شود. او با ربط دادن فضای «موقعیتهای اجتماعی» و فضای «سبکهای زندگی» سعی دارد نشان دهد این دو مفهوم از سرمایه

گذار می‌باشد که در این راستا قدم برداشته است. بورديو سرمایه فرهنگی را سازه ای می‌داند که می‌تواند تحت تأثیر عوامل مختلف قرار داشته باشد که در این سازمان‌های چندی نیز در راستای کمک به آنها شکل یافته‌اند. کمیته امداد امام خمینی (ره) یکی از نهادهایی می‌باشد که در این راستا اقدام کرده است.

بورديو سرمایه فرهنگی را سازه ای می‌داند که می‌تواند تحت تأثیر عوامل مختلف قرار داشته باشد که در این سازمان‌های حمایتی می‌توانند نقش تعیین کننده ای داشته باشند. کمیته امداد امام خمینی (ره) یکی از سازمان‌های حمایتی است که در این حوزه فعالیت‌هایی داشته است. و از ارائه خدمات خود، انتظار بهبود سرمایه فرهنگی مددجویان تحت حمایت را دارد که در تحقیق حاضر بر این هستیم که به مطالعه نقش کمیته امداد امام خمینی (ره) در ارتقاء سرمایه فرهنگی مددجویان این نهاد در شهر تهران بپردازیم. بر اساس نتایج تحقیق حاضر می‌توان در خصوص تأثیر اقدامات و خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) بر روی سرمایه فرهنگی مددجویان اطلاعات دقیقی داشت و می‌توان پیشنهادهایی به منظور بهبود یا تغییر روندهای جاری خدمات رسانی از طرف این نهاد ارائه داد. همچنین، با توجه به نقش خطیر کمیته امداد امام خمینی (ره) در بهبود کیفیت زندگی مددجویان تحت حمایت، نتایج تحقیق حاضر می‌تواند در بهبود روند خدمات رسانی به مددجویان یاری رسان باشد. به نوعی که با اطلاع از نتایج تحقیق حاضر می‌توان در راستای بهبود فرایندهای سازمانی کمیته امداد امام خمینی (ره) اقدامات لازم را مبذول داشته و در جهت بهبود کیفیت زندگی مددجویان تحت حمایت، که یکی از مهمترین اهداف این نهاد می‌باشد اقدام نمود.

متأسفانه به نظر می‌رسد که نسبت به سرمایه فرهنگی در جامعه ما توجه چندانی صورت نگرفته است که این امر می‌تواند با مسائل و مشکلاتی مانند نبود تکیه گاه‌های فرهنگی برای افراد جامعه نمایان شود که در این راستا نهادهای مختلف نیز اقداماتی در این راستا انجام داده‌اند که متأسفانه نه تنها پیشرفت محسوسی از نظر فرهنگی در جامعه ایجاد نشده، بلکه به باور عده ای ضعف‌های فرهنگی نیز بروز کرده‌اند که این مهم نشان از اهمیت شاخص عوامل مؤثر بر روی سرمایه فرهنگی دارد که در این راستا تحقیق حاضر بر این بوده است که به بررسی نقش کمیته امداد امام خمینی (ره) در ارتقای سرمایه فرهنگی مددجویان تحت حمایت بپردازد. بنابراین سؤال اصلی تحقیق حاضر این است که:

آیا بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه فرهنگی مددجویان تحت حمایت رابطه وجود دارد؟

کنار این افراد، هستند افرادی که دارای مشکلاتی بوده و سازمان‌های چندی نیز در راستای کمک به آنها شکل یافته‌اند. کمیته امداد امام خمینی (ره) یکی از نهادهایی می‌باشد که در این راستا اقدام کرده است.

بورديو سرمایه فرهنگی را سازه ای می‌داند که می‌تواند تحت تأثیر عوامل مختلف قرار داشته باشد که در این سازمان‌های حمایتی می‌توانند نقش تعیین کننده ای داشته باشند. کمیته امداد امام خمینی (ره) یکی از سازمان‌های حمایتی است که در این حوزه فعالیت‌هایی داشته است. و از ارائه خدمات خود، انتظار بهبود سرمایه فرهنگی مددجویان تحت حمایت را دارد که در تحقیق حاضر بر این هستیم که به مطالعه نقش کمیته امداد امام خمینی (ره) در ارتقاء سرمایه فرهنگی مددجویان این نهاد در شهر تهران بپردازیم. بر اساس نتایج تحقیق حاضر می‌توان در خصوص تأثیر اقدامات و خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) بر روی سرمایه فرهنگی مددجویان اطلاعات دقیقی داشت و می‌توان پیشنهادهایی به منظور بهبود یا تغییر روندهای جاری خدمات رسانی از طرف این نهاد ارائه داد. همچنین، با توجه به نقش خطیر کمیته امداد امام خمینی (ره) در بهبود کیفیت زندگی مددجویان تحت حمایت، نتایج تحقیق حاضر می‌تواند در بهبود روند خدمات رسانی به مددجویان یاری رسان باشد. به نوعی که با اطلاع از نتایج تحقیق حاضر می‌توان در راستای بهبود فرایندهای سازمانی کمیته امداد امام خمینی (ره) اقدامات لازم را مبذول داشته و در جهت بهبود کیفیت زندگی مددجویان تحت حمایت، که یکی از مهمترین اهداف این نهاد می‌باشد اقدام نمود.

بنابراین با توجه به مطالب بیان شده، می‌توان بیان کرد که نبود مطالعه در زمینه نقش کمیته امداد امام خمینی (ره) در ارتقای سرمایه فرهنگی مددجویان، باعث خواهد شد که دانش لازم و کاربردی به منظور بهبود تصمیم‌گیری‌های سازمانی در خصوص سرمایه

اهداف تحقیق -

هدف اصلی تحقیق: شناسایی نقش کمیته امداد امام خمینی (ره) در ارتقاء سرمایه فرهنگی مددجویان استان تهران.

اهداف آرمانی تحقیق:

- ۱- بهبود نقش کمیته امداد امام خمینی (ره) در زندگی مددجویان.
- ۲- ارتقاء سرمایه فرهنگی مددجویان تحت حمایت.

چارچوب نظری تحقیق

نظریه مبنایی تحقیق، نظریه بورديو بوده است. نظریات بورديو در خصوص تاثیر منش در شکل گیری رفتار یا سبک زندگی مصرفی مورد توجه قرار گرفته است. به اعتقاد او سرمایه فرهنگی فرد را به شناخت مسایلی فراتر از نیازهای اولیه خود می‌کشانند. افراد دارای سرمایه فرهنگی، توان شناخت بالاتری در مورد موضوعات مهم اعم از اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی یا محیط زیستی دارند.

از نظر بورديو سرمایه فرهنگی، در سه شکل تجلی می‌یابد:

سرمایه فرهنگی تجسم یافته: نوعی ثروت بیرونی است که به عنوان بخش جدایی ناپذیری از فرد در آمده است. این همان بخشی است که بورديو آن را سرمایه فرهنگی همراه با تولد می‌نامد که نمی‌توان آن را از طریق هدیه، خرید یا مبادله به دیگری منتقل نمود. این نوع سرمایه، به صورت آمادگیهای مداوم ذهن و جسم تجلی می‌یابد (شارع پور و خوشفر، ۱۳۸۱). این سرمایه می‌تواند با سرمایه گذاری زمان در شکل یادگیری افزایش یابد. این سرمایه در فرد عجین شده، نوعی از رفتار فرد می‌شود و بنابراین، نمی‌تواند به طور آنی انتقال یابد (نیازی و کارکنان نصر آبادی، ۱۳۸۶).

سرمایه فرهنگی عینیت یافته: این سرمایه از بدیهی ترین و آشکارترین نوع سرمایه فرهنگی است که افراد

جامعه می‌توانند از آن بهره مند شوند. سرمایه فرهنگی عینیت یافته بیشتر به شکل کالاهای فرهنگی و اشیای مادی و رسانه‌هایی، نظیر مجله‌ها، نقاشی‌ها، مجسمه‌ها، تصاویر، کتابها، لغت نامه‌ها، ابزارها، ماشین‌آلات و غیره... تجسم می‌یابد و از ویژگیهای بارز آن، قابل انتقال بودن است. این سرمایه به نوعی در شکل اقتصادی هم مطرح است و نیز می‌تواند جنبه‌ی نمادی آن حفظ شود. به طور خلاصه، به همه‌ی اشیا و کالاهای فرهنگی، سرمایه‌ی فرهنگی عینی می‌گویند؛ اما خصلت اساسی این سرمایه در این است که بر دارندگان آن اثر آموزشی می‌گذارد (بورديو، ۱۹۸۶).

سرمایه‌ی فرهنگی نهادینه شده: به قوانین و مقررات نهادینه شده اطلاق می‌شود که برای دارنده آن پایگاه اجتماعی ایجاد می‌کند. لازمه‌ی سرمایه فرهنگی نهادی، قبل از هر چیز، وجود افراد با صلاحیت و مستعد در جهت کسب انواع مدارک تحصیلی و دانشگاهی است. از طرف دیگر، مستلزم وجود نهادهای رسمی است که هم این مدارک تحصیلی را صادرکنند و هم به آن رسمیت بخشند. از ویژگیهای بارز این سرمایه، این است که به شکل پلی میان اقتصاد و فرهنگ عمل می‌کند و این توانایی را دارد که سرمایه‌ی فرهنگی را، از طریق کاربرد آن به طرق معقول و رسمی، به نوعی سرمایه‌ی اقتصادی تبدیل نماید (بورديو، ۱۹۸۶).

پیشینه پژوهش

اکبرزاده و همکاران (۱۳۹۲) در بررسی تاثیر سه نوع سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بر شادی جوانان به این نتیجه رسیده‌اند که میزان شادی پاسخگویان به طور کلی در حد متوسط است. از بین متغیرهای زمینه‌ای و جمعیت شناختی مورد مطالعه، هیچ کدام با شادی رابطه معناداری نداشته‌اند. متغیرهای سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی و سرمایه اقتصادی به ترتیب اهمیت، تبیین کننده‌های شادی در این تحقیق بوده‌اند. به طور

فردی، تحصیلات بیشترین وزن را به خود اختصاص داده اند (سپهرنیا، ۱۳۸۷).

واقفی و حقیقتیان (۱۳۹۳) در بررسی تاثیر سرمایه فرهنگی (بعد نهادینه) بر رفتارهای اجتماعی زیست محیطی با رویکرد توسعه پایدار شهری شهر شیراز به این نتیجه رسیده اند که بین جنس، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، وضعیت تأهل و رفتارهای اجتماعی زیست محیطی، رابطه معناداری وجود دارد و رابطه بین سرمایه فرهنگی (بعد نهادینه شده) و رفتارهای اجتماعی زیست محیطی، تأیید شده است (واقفی و حقیقتیان، ۱۳۹۳).

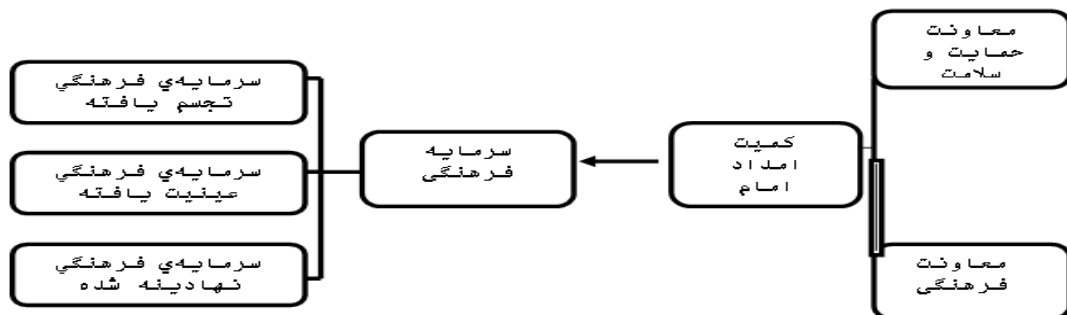
دامیس^۴ (۲۰۱۵) در بررسی نقش آموزش بر روی سرمایه فرهنگی به این نتیجه رسیده اند که سطح آموزش افراد بر روی سرمایه فرهنگی آنها تأثیرگذار بوده و جایگاه اجتماعی افراد را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد (دامیس، ۲۰۱۵).

ویلکینس و لوینز^۵ (۲۰۱۴) در بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی خانواده بر روی مشارکت فرهنگی نوجوانان خانواده در مسائل فرهنگی به این نتیجه رسیده اند که سطح سرمایه فرهنگی خانواده در گرایش جوانان به مشارکت‌های فرهنگی در سطح جامعه تأثیر معنی داری دارد (ویلکینس و لوینز، ۲۰۱۴).

کلی، تمام انواع ذکر شده سرمایه با همدیگر وابستگی متقابل دارند و در طول زمان با داشتن درجات معینی به یکدیگر تبدیل می‌گردند و هر شکلی از آن به گونه ای می‌تواند آفریننده شادی باشد (اکبرزاده و همکاران، ۱۳۹۲).

رحمانی و گل رومفرد (۱۳۸۹) در بررسی نقش سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران در ارتقای سرمایه فرهنگی شهروندان تهرانی به این نتیجه رسیده اند که فعالیت‌های پر تکرار در مراکز فرهنگی با ارتقای سرمایه فرهنگی رابطه دارد ولی میزان و شدت این اثرگذاری را نمی‌توان محاسبه نمود و به همین دلیل از ضریب توافق چوپروف استفاده گردید تا میزان اثربخشی آن مشخص شود و برنامه‌های فرهنگسراها در حوزه آموزش، کارگاه‌های هنری و گردشگری موثر شناخته شده است (رحمانی و گل رومفرد، ۱۳۸۹).

سپهرنیا (۱۳۸۷) مطالعه ای تحت عنوان طراحی و تدوین الگوی اندازه گیری سرمایه فرهنگی در ایران (مورد مطالعه باشگاه پژوهشگران جوان)، انجام داده است. در این تحقیق سرمایه ی فرهنگی در ایران در سه بعد (فردی، جمعی و ملی) در پانزده مؤلفه و پنجاه و سه شاخص اندازه گیری و ارزیابی شده است و در استخراج نتایج با توجه به اهمیت شاخص ها در میان ابعاد، میان مؤلفه‌های فردی هویت و در شاخص‌های مؤلفه‌های

نمودار شماره ۱: مدل مفهومی تحقیق

روش شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی - توصیفی و ابزار گردآوری داده‌ها از نظر گردآوری اطلاعات از نوع پیمایشی می‌باشد.

یافته‌های توصیفی تحقیق حاضر نشان داد که ۶۷/۴ درصد از افراد نمونه مورد مطالعه تحقیق حاضر، زن و ۳۲/۶ درصد مرد بوده‌اند که از این بین، ۴۹ درصد دارای سن کمتر از ۲۵ سال، ۲۱/۴ درصد ۲۵ تا ۳۰ سال، ۱۱/۲ درصد ۳۱ تا ۳۵ سال، ۶/۸ درصد ۳۶ تا ۴۰ سال و ۱۱/۷ درصد دارای سن بیش از ۴۰ سال بوده‌اند. از نظر میزان تحصیلات نیز نتایج نشان داده است که ۳۷/۲ درصد از افراد دارای مدرک تحصیلی دیپلم و پایین‌تر، ۱۲ درصد کاردانی، ۲۴/۷ درصد کارشناسی و ۲۶ درصد کارشناسی ارشد بوده‌اند که سابقه دریافت خدمات از کمیته امداد خمینی (ره) از طرف آنها برای ۱۰/۷ درصد از افراد، کمتر از یک سال، ۳۴/۹ درصد ۱ تا ۳ سال، ۲۲/۹ درصد ۴ تا ۵ سال، ۱۱/۵ درصد ۶ تا ۸ سال و برای ۲۰/۱ درصد بیش از ۸ سال بوده است.

این نتایج گویای آن است که زنان به دلیل آسیب‌پذیری بیشتر، از خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) استفاده بیشتری دارند که این مهم نشان از آن دارد که خدمات این کمیته توانسته است که جامعه هدف خود را به درستی و صحیح جذب نموده و خدمات مناسب را در اختیار آنها قرار دهد که این نکته به مرور زمان در جلوگیری از بسیاری از مشکلات و آسیب‌های اجتماعی می‌تواند تعیین‌کننده عمل نماید. علاوه بر این، نتایج نشان داد که تعداد بیشتری از افراد مورد مطالعه دارای سن کمتر از ۲۵ سال بوده‌اند که این نکته نیز مؤید این نکته است که این کمیته توانسته است که افراد دارای سنین کمتر را زیر پوشش قرار داده و به عنوان یک حامی توانمند در راستای حمایت از این افراد قدم بردارد. این نکته برای افراد با تحصیلات

فیش برداری از اسناد، کتب، مقالات و مدارک بمنظور استخراج مبانی نظری و بهره‌گیری از پرسشنامه محقق ساخت به منظور جمع‌آوری دیدگاه‌های مددجویان استفاده شد. گویه‌های پرسشنامه در راستای سنجش و اندازه‌گیری سرمایه فرهنگی و ابعاد آن در ۲۷ گویه بشرح زیر طراحی شده است: سرمایه فرهنگی عینیت یافته توسط گویه‌های ۱ تا ۹؛ سرمایه فرهنگی نهادینه شده توسط گویه‌های ۱۰ تا ۱۵ و سرمایه فرهنگی تجسم یافته از طریق گویه‌های ۱۶ تا ۲۷ پرسشنامه در مقیاس پنج‌گزینه‌ای طیف لیکرت (کم تا زیاد) مورد سنجش و اندازه‌گیری قرار گرفتند.

روایی صوری و محتوایی پرسشنامه از طریق نظرات خبرگان و صاحب‌نظران مورد تایید قرار گرفت و پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ، به میزان ۰/۸۵ مورد تایید نهایی قرار گرفت که به تفکیک ابعاد سرمایه فرهنگی، آماره این آزمون برای سرمایه فرهنگی عینیت یافته ۰/۷۹، سرمایه فرهنگی نهادینه شده ۰/۷۶ و سرمایه فرهنگی تجسم یافته ۰/۸۳ بوده است.

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه مدجویان تحت حمایت کمیته امام خمینی (ره) شهر تهران بوده که به منظور کاهش دامنه جامعه مورد مطالعه، مدجویان دو معاونت: ۱- حمایت و سلامت خانواده و ۲- معاونت فرهنگی، از مدیریت جنوب غرب تهران بزرگ به عنوان جامعه تحقیق انتخاب شدند. تعداد افراد تحت حمایت این مدیریت، ۱۴۴۰۸ نفر بوده است که به وسیله جدول گرجسی و مورگان ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه تحقیق انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند.

یافته‌های تحقیق

جدول شماره ۱: نتایج مربوط به رابطه بین دریافت خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و سرمایه فرهنگی

متغیر	میانگین	T	Df.	Sig.
سرمایه فرهنگی قبل از دریافت خدمات	۲/۹۴۲۴	-۱۳/۹۲۳	۳۸۳	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی بعد از دریافت خدمات	۳/۷۲۶۹			
سرمایه فرهنگی تجسم یافته قبل از دریافت خدمات	۲/۷۸۴۲	-۱۳/۰۳۲	۳۸۳	۰/۰۰۰

			۳/۵۹۴۵	سرمایه‌ی فرهنگی تجسم یافته بعد از دریافت خدمات
			۲/۹۹۶۹	سرمایه‌ی فرهنگی عینیت یافته قبل از دریافت خدمات
۰/۰۰۰	۳۸۳	-۱۱/۱۴۰	۳/۷۳۰۷	سرمایه‌ی فرهنگی عینیت یافته بعد از دریافت خدمات
			۲/۴۱۵۴	سرمایه‌ی فرهنگی نهادینه شده قبل از دریافت خدمات
۰/۰۰۰	۳۸۳	-۹/۵۶۶	۳/۰۲۲۱	سرمایه‌ی فرهنگی نهادینه شده بعد از دریافت خدمات

منظور تعیین رابطه بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) با ارتقاء سرمایه‌ی فرهنگی و ابعاد آن اعم از سرمایه فرهنگی تجسم یافته، عینیت یافته و نهادینه شده مددجویان تحت حمایت، از آزمون استنباطی پارامتریک تی وابسته استفاده شد که نتایج این آزمون برای فرضیه‌های تحقیق، بشرح زیر ارائه می‌شود.

یافته، عینیت یافته و نهادینه شده، قبل و بعد از دریافت خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) رابطه معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق مؤید این امر می‌باشند که کمیته امداد توانسته است در تمامی ابعاد سرمایه فرهنگی ارتقاء چشمگیری را در حوزه سرمایه فرهنگی مددجویان مورد حمایت ایجاد نماید. برای تبیین چگونگی نتایج مثبتی بر یافته‌های فرضیه‌های تحقیق

پایین نیز صدق می‌کند که نتایج نشان داد که تعداد بیشتری از افراد دارای میزان تحصیلات دیپلم و پایین‌تر بوده‌اند.

در ادامه به منظور انتخاب آزمون آماری پارامتریک یا ناپارامتریک مناسب جهت تحلیل فرضیه‌های مورد نظر تحقیق، از آزمون کولموگروف اسمیرنف استفاده شده و بعد از اطمینان از نرمال بودن توزیع متغیرهای تحقیق به سطح معنی‌داری به دست آمده از آزمون تی‌وابسته نشان می‌دهد که فرض صفر تحقیق مبنی بر عدم تفاوت بین سرمایه فرهنگی و ابعاد آن در بین مددجویان در قبل و بعد از دریافت خدمات را می‌توان رد نمود. بنابراین، بین دریافت خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه فرهنگی و ابعاد آن اعم از سرمایه فرهنگی تجسم یافته، عینیت یافته و نهادینه شده در بین مددجویان تحت حمایت رابطه وجود دارد که میزان رابطه نیز در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

نتایج آزمون ضریب همبستگی نشان داد که بین سرمایه فرهنگی و ابعاد آن اعم از سرمایه فرهنگی تجسم

جدول شماره ۲: نتایج مربوط به رابطه بین دریافت خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه‌ی فرهنگی

متغیر	تعداد	همبستگی	Sig.
سرمایه فرهنگی قبل و بعد از دریافت خدمات	۳۸۴	۰/۵۹۰	۰/۰۰۰
سرمایه‌ی فرهنگی تجسم یافته قبل و بعد از دریافت خدمات	۳۸۴	۰/۵۴۰	۰/۰۰۰
سرمایه‌ی فرهنگی عینیت یافته قبل و بعد از دریافت خدمات	۳۸۴	۰/۵۹۱	۰/۰۰۰
سرمایه‌ی فرهنگی نهادینه شده قبل و بعد از دریافت خدمات	۳۸۴	۰/۵۰۷	۰/۰۰۰

می‌توان گفت: طبق فرضیه اول، نتایج تحقیق حاضر نشان داد که بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه فرهنگی مددجویان تحت حمایت رابطه معناداری وجود دارد. این یافته با نتایج مطالعات واقفی

و هدایت و تشویق مخاطبین خود به کلاسهای گوناگون آموزشی و هنری سعی شده است که مهارت‌های هنری در شناخت و همچنین فعالیت در حوزه هنری بهبود یابد که این موارد به همراه ارائه مشاوره‌های مختلف برای سالمندان و همچنین دیگر خدمات، باعث شده است که در سال‌های اخیر شاهد بهبود دانش و اطلاعات مددجویان در خصوص مسائل مختلف باشیم.

یکی دیگر از یافته‌های تحقیق حاضر نیز این بوده که خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه‌ی فرهنگی عینیت یافته مددجویان تحت حمایت رابطه وجود دارد که این یافته با نتایج مطالعات کاوسی و کاظمی (۱۳۹۲) و ویلکینس و لوینز (۲۰۱۴) همسو می‌باشد.

علت رابطه بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه‌ی فرهنگی عینیت یافته مددجویان را می‌توان در این نکته دانست که ارائه کمک هزینه‌های مختلف در زمینه خرید و شرکت در دوره‌های مختلف رایانه و همچنین معرفی مددجویان به سازمان فنی و حرفه‌ای جهت گذراندن مهارت‌های هفت گانه کامپیوتر باعث شده است که سواد اطلاعاتی و تکنولوژیکی مددجویان بهبود یافته و همچنین در این راستا تشویق مددجویان به مشارکت اجتماعی بیشتر، باعث شده است که گرایش مددجویان در خصوص حضور آنها در شبکه‌های اجتماعی و برنامه‌های جمعی نیز بهبود یابد که نتایج حاصل را نیز می‌توان در تأیید این نکته دانست.

اطلاع رسانی این شبکه‌ها و آموزش بهره برداری از تکنولوژی برای این مددجویان سبب بروز عادات و سلائق فرهنگی از جمله، مطالعه، دیدن فیلم، رفتن به تئاتر و سینما، بازدید از موزه‌ها و بسیاری از عادات مصرف فرهنگی می‌شود. ضمن این که همین عادت‌سازی در خانواده این مددجویان به نوعی به الگوهای رفتاری برای اعضای خانواده‌شان مبدل می‌شود

و حقیقتیان (۱۳۹۳)، اکبرزاده و همکاران (۱۳۹۲) و دامیس (۲۰۱۵) همسو می‌باشد. مهمترین هدف حوزه فرهنگی کمیته امداد امام خمینی (ره)، توانمندسازی فکری و فرهنگی خانواده‌ها می‌باشد. در این راستا، فعالیت‌های هدفمند و مؤثر آموزش خانواده، منشأ آثار مطلوب در راستای تحکیم بنیان خانواده بوده و همچنین خدماتی که از سوی این نهاد به مددجویان ارائه می‌شود، سعی دارد که دغدغه ذهنی مددجویان را کمتر نماید که این مهم باعث خواهد شد که رفته‌رفته سرمایه فرهنگی مددجویان در مسیر رو به رشدی قرار گیرد که نتایج تحقیق حاضر را نیز می‌توان در همین راستا دانست.

نتایج همچنین نشان داد که بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه‌ی فرهنگی تجسم یافته مددجویان تحت حمایت رابطه وجود دارد. سرمایه فرهنگی تجسم یافته نوعی ثروت درونی و بخش جدایی ناپذیر از فرد است که با شخصی که در آن تجسم می‌یابد عجین شده است. این سرمایه به تمامی اشیا و کالاهای فرهنگی گفته می‌شود و می‌تواند با استفاده از ساختارها و زیرساخت‌های مختلف بهبود یابد که در این راستا نتایج تحقیق حاضر نیز نشان داد که بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه‌ی فرهنگی تجسم یافته مددجویان تحت حمایت رابطه وجود دارد. این یافته با نتایج مطالعه ابراهیمی و ضیایپور (۱۳۹۱) و چالونبیتور و همکاران (۲۰۱۴) همسو می‌باشد.

علت رابطه بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه‌ی فرهنگی تجسم یافته مددجویان تحت حمایت این است که کمیته امداد امام خمینی (ره) سعی داشته است که با ارائه کمک هزینه‌های تحصیلی، پیگیری وضعیت تحصیلی، برپایی کلاسهای تقویتی، مشاوره‌های تحصیلی و... به مددجویان خود، در راستای بهبود سطح تحصیلات آنها برآمده و همچنین با برگزاری کلاس‌های هنری همچنین برپایی کانونهای فرهنگی

و همین امر سبب بهبود سرمایه فرهنگی در این قشر خواهد شد.

پیشنهادها

در پایان با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر، پیشنهادهای کاربردی زیر را می‌توان ارائه نمود:
- کارکنان کمیته امداد امام خمینی (ره) باید با برنامه‌های اجرایی در راستای تحقق ارتقاء سرمایه فرهنگی آشنا شده و همسو با آن عمل نمایند.

- مددجویان تحت پوشش باید به میزان مصرف و چگونگی استفاده از کالاهای فرهنگی ترغیب شوند
- با ایجاد کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی عمومی برای مددجویان، در راستای بهبود توانمندی‌ها و مهارت‌های آنها تلاش نمود.

- همچنین باید در برنامه‌های اتخاذی از سوی کمیته امداد نسبت به ایجاد احساس و درک مشترک و جامعیت و مقبولیت تنوع فرهنگی و دینی بین مددجویان تلاش نمود و سعی شود که ساختارهای فکری مددجویان در راستای بهبود مراودات فرهنگی مهیا و آماده گردد.

- با استفاده از چاپ و توزیع بورشورها و پمفلت‌های آموزشی مختلف در خصوص جدیدترین اخبار ایران و جهان در بین مددجویان، اطلاع رسانی شود
- برگزاری دوره‌ها برای انجام فعالیت‌های هنری مانند خوشنویسی و گرافیک در محیط مؤسسات و مجتمع‌های وابسته به کمیته امداد امام خمینی (ره) برای مددجویان با برنامه ریزی جامع و با توجه به شرایط و نیاز مخاطب صورت پذیرد.

- باید با برنامه‌های مهارت‌آموز و توانمندساز والدین، بستری را برای انتقال اکتسابی و تولید ذائقه‌های فرهنگی در نوجوانان و جوانان ایشان فراهم نمود.

- باید با حمایت همه جانبه و تامین هزینه‌های تحصیلی دانش آموزی و دانشجویی، روند گرایش و رغبت به آموزش در بین مددجویان بهبود یابد.

همچنین نتایج تحقیق حاضر نشان داد که بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه‌ی فرهنگی نهاده شده مددجویان تحت حمایت رابطه وجود دارد که این یافته با نتایج مطالعه ایمان و سروش (۱۳۹۲) و ویلکینس و لوینز (۲۰۱۴) همسو می‌باشد که علت رابطه بین خدمات کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارتقاء سرمایه‌ی فرهنگی نهاده شده مددجویان را می‌توان در این نکته دانست که مددجویان کمیته امداد به فضل همکاری این نهاد توانسته اند که استعدادهای خود را در جامعه متبلور و ارائه نمایند که در این راستا حضور در همایش‌های بین المللی، کسب مدارک ثبت اختراع و ... ، به نوعی مؤید این فرضیه و در راستای تأیید آن در این سازمان می‌باشد. ضمن این که کمیته امداد با حمایت‌های مادی و معنوی مختلف از دانش آموزان و دانشجویان تحت پوشش خود سبب کسب مدارج علمی و دانشگاهی برای آنها را فراهم نموده و حتی سبب کسب موفقیت‌هایی در مجامع علمی و پژوهشی داخل و خارج کشور و در المپیادهای مختلف شده است. بسیاری از مددجویان این کمیته حتی موفق به ثبت اختراعات خود در داخل و خارج از کشور شده اند. همین امر سبب ارتقاء سرمایه فرهنگی نهاده شده در مددجویان این سازمان بوده است. همچنین در اجرای طرح آموزش خانواده‌ها، این نهاد پس از احصاء نیاز آموزشی از طریق تکمیل شناسنامه‌های اختصاصی، محیطی و فرهنگی توسط مشاورین و سرمربیان آموزش خانواده، خانواده‌های تحت حمایت را با رده‌های سنی متفاوت در سرفصل‌های آموزشی به تفکیک موضوعات در قالب کارگاه‌های آموزشی شرکت می‌دهند که نتایج این فرایند را در راستای بهبود سرمایه فرهنگی نهاده شده مددجویان تحت حمایت می‌توان مثرمتر قلمداد نمود.

- تا حد امکان، دسترسی مددجویان به کتاب و کتابخانه و سایر منابع نوشتاری به آسانی فراهم شود.

- در خصوص مزایا و معایب شبکه‌های اجتماعی اطلاعات مناسبی در اختیار مددجویان قرار گیرد.

- باید با اتخاذ تدابیری مانند اطلاع رسانی و ترغیب به مطالعه در خصوص زمینه‌های مختلف، زمینه‌های شناخت و پایبندی به ارزش‌های بین فردی و میان فردی در بین مددجویان را بهبود بخشید.

- مدیران و کارکنان این نهاد نیز باید توجه داشته باشند که در رهنمودهای خود در خصوص فضائل اخلاقی و کرامت انسانی، خود به عنوان الگویی برای رعایت این نکات بوده و به این رهنمودها پایبند باشند و همچنین سعی داشته باشند که این رهنمودها را با عمل به مددجویان القا نموده و از بیان صرف مطالب دوری نمایند.

- مدیران و کارکنان سعی داشته باشند که در عرضه خدمات فرهنگی به نیازهای فرهنگی مددجویان و جامعه توجه داشته و تا حد امکان از برنامه‌های سلیقه‌ای دوری نمایند و در راستای تولید نیازهای فرهنگی منطبق با سیاست‌های کلان فرهنگی و منطبق با ارزش‌های بومی همت گمارند.

- حمایت نهاد از دانشجویان و دانش‌آموزان تحت پوشش بهبود یافته و گسترش یابد و همچنین با مشاوره تحصیلی مناسب سعی شود که توان تصمیم‌گیری مددجویان در راستای بهبود انتخاب تحصیلی خود، بهبود یابد.

- در مورد اختراعات مددجویان سعی شود که با برگزاری نمایشگاه‌های دوره‌ای و منظم، اختراعات مددجویان شناسانده شده و همچنین دیگر مددجویان نیز به ارائه طرح‌های نوآورانه خود ترغیب شوند.

- در اجرای طرح آموزش خانواده‌ها باید سعی شود که آموزش‌های مختلف و متناسب با رده‌های سنی

متفاوت در سرفصل‌های آموزشی و در قالب کارگاه‌های آموزشی ارائه شود.

- مدیران باید در خصوص کیفیت، تخصص و مهارت‌های آموزشی مدرسان دوره‌های آموزشی در نظر گرفته شده برای مددجویان، اطلاعات دقیق و به روزی داشته باشند که در صورت نیاز تصمیمات لازم را اتخاذ و اجرایی نمایند.

پیشنهادهایی برای محققان آتی

- پیشنهاد می‌شود که بر روی تأثیر ارتقای سرمایه فرهنگی بر روی کیفیت زندگی مددجویان تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) استان تهران مطالعه ای صورت پذیرد.

- پیشنهاد می‌شود که بر روی دیگر عوامل مؤثر بر ارتقای سرمایه فرهنگی مددجویان تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) استان تهران مطالعه ای صورت پذیرد.

- پیشنهاد می‌شود که چنین تحقیقی با استفاده از دیگر ابزارهای پژوهشی مانند مصاحبه و مشاهده نیز صورت پذیرد.

- پیشنهاد می‌شود که چنین تحقیقی بر روی مددجویان تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) در دیگر شهرها و استان‌های کشور نیز صورت پذیرد.

منابع و مأخذ

- ابراهیمی، قربانعلی؛ ضیاپور، آرش. (۱۳۹۱). بررسی جامعه شناختی تأثیر سرمایه فرهنگی بر مدیریت بدن (مطالعه تجربی جوانان شهر گیلان غرب). جامعه شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان)، ۲۳(۱)، ۱۲۵-۱۴۸.
- استونز، راب. (۱۳۷۹). متفکران بزرگ جامعه شناسی. ترجمه ی مهرداد میردامادی، تهران: نشر مرکز.
- ایمان، محمدتقی؛ سروش، مریم. (۱۳۹۲). مقایسه بین نسلی سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی در

- دسترس زنان در شیراز. زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، ۱۱(۴)، ۵۰۹-۵۳۰.
- شارع پور، محمود؛ خوش فر، غلامرضا . (۱۳۸۱). رابطه ی سرمایه فرهنگی با هویت اجتماعی جوانان، مطالعه موردی شهر تهران. نامه علوم اجتماعی، ۲۰(۱)، ۱۳۳-۱۴۷.
- فکوهی، ناصر. (۱۳۸۱). تاریخ اندیشه و نظریه های انسان شناسی. تهران: انتشارات بهجت.
- کاووسی، اسماعیل؛ کاظمی، حسنا . (۱۳۹۲). نقش تحرک اجتماعی سیاسی شبکه های اجتماعی مجازی بر شکل گیری بعد فرهنگی سرمایه اجتماعی. مطالعات رسانه ای، ۸(۲۲)، ۱۳۷-۱۴۹.
- گیدنز، آنتونی . (۱۳۸۵). پیامدهای مدرنیته. ترجمه ی محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.
- نوغانی، محسن. (۱۳۸۴). سرمایه فرهنگی و ورود به آموزش عالی. فصلنامه ی فرهنگ و هنر خراسان، ۵(۱۳)، ۱۴-۲۶.
- نیازی، محسن؛ کارکنان نصر آبادی، محمد . (۱۳۸۶). تبیین جامعه شناختی رابطه سرمایه فرهنگی خانواده با هویت اجتماعی جوانان. فصلنامه ی مطالعات ملی، ۸(۳۱)، ۲۵-۳۴.
- واقفی، الهام؛ حقیقتیان، منصور . (۱۳۹۳). بررسی تاثیر سرمایه فرهنگی (بعد نهادینه) بر رفتارهای اجتماعی زیست محیطی با رویکرد توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر شیراز). اقتصاد و مدیریت شهری، ۲(۸)، ۴۷-۶۵.
- یزدخواستی، بهجت؛ حاجیلو، فتانه؛ علی زاده اقدم، محمدباقر . (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین سرمایه
- فرهنگی بوم شناختی با ردپای بوم شناختی، مورد مطالعه: شهروندان تبریز. اخلاق زیستی، ۳(۸)، ۱۰۱-۱۳۲.
- Agren, P.O. (1999). Virtual Community Life: A Disappearance to Third Capital. Internet.
- Anherier, H. K., Gerhard, J., Romo, F.P. (1995). Forms of Capital and Social Structure in Cultural Fields: Examining Bourdieu's. American Journal of Sociology- Vol. 100 Social Topography. No 4: 859-90.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital in Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. (ed.) J.G. Richardson, New York: Greenwood Press, (pp. 241-258).
- Chuluunbaatar, E., Ding-Bang, O., Shiann-Far, Luh. (2014). The Role of Cluster and Social Capital in Cultural and Creative Industries Development. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 9(8), 552-557.
- Dumais, S A. (2015). Cultural Capital and Education. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition), 2015, 375-381
- Groth, M., V., Fagt, S., Stockmarr, A., Matthiessen, J., Biloft- Jensen, A. (2009). Dimensions of Socioeconomic Position Related to Body Mass index and Obesity Danish Woman and Men. Scandinavian Journal of Public Health, 37: 418-426.
- Guillory, J. (1997). Bourdieu's refusal. Modern Language Quarterly. Oxford. Uk . Ovp. Pp. 71-98.
- Voge, W.P. (1993). Dictionary of Statistics and Methodology. Newbury Park". Sage Publications.
- Willekens, M., Lievens, J. (2014). Family (and) culture: The effect of cultural capital within the family on the cultural participation of adolescents. Poetics, 4(2), 98-113.

یادداشت ها

⁴ Dumais
⁵ Willekens & Lievens

¹ Bourdieu
² Groth et al.
³ Agren